

The image shows the front cover and spine of an antique book. The cover is decorated with marbled paper featuring a pattern of blue and purple circular spots on a dark background, with some areas of white and gold wear. The spine is bound in dark green leather with gold-tooled horizontal lines. The title and number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok.

37.

37
263

ŐSZINTE SZAVAK

KORMÁNYUNKHOZ

ÉS

TÖRVÉNYHOZÓTESTÜLETÜNKHÖZ.

IRTA

OMPOLYVÁRI GÉZA.

Budapest, 1874. November havában

Ara 20 kr.

BUDA-PEST. 1874.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL.

Országút, 39 szám

M.
M.
P.

R.

D.

Sz.
D.
Sz.

Sz.
T.
T.
T.

V.
V.

V.
Z.
Z.
M.
E.
E.

M.

2

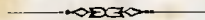
ŐSZINTE SZAVAK
KORMÁNYUNKHOZ
ÉS
TÖRVÉNYHOZÓTESTÜLETÜNKHÖZ.

IRTA

OMPOLYVÁRI GÉZA.

Budapest, 1874. November havában.

Ára 20 kr.

BUDA-PEST. 1874.
NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL,
Országut, 39. szám.

* * *

Azon rendkívüli fontosság, mellyel iparszegény országokban, melyek közé hazánk is sorozható, a bányászat bir, kevésbé jutott eddigelő nálunk elismerésre. — Valóban nem csudálkozhatni a felett, hogy midőn hazai bányászatunk pangásáról, sőt káros hanyatlásáról van szó, majdnem ország-szerte közönnnyel fogadtatik.

Felettébb megszoktuk állami gazdaságunkban mindig a nyugot, különös előszeretettel angol nemzetgazdászok elveit követni, s a mi a mestert valódi mesterré, államférfiainkat kiváltkép nagyokká képes tenni, legtöbbször mellőztük, elhanyagoljuk specialis viszonyainknak tekintet be vételét.

Nem tartozik felvett tárgyamhoz elősorolni a most már post facta könnyebben megítélhető sok visszásságot, mely következett eddigi azon eljárásunkból, hogy hazánk a tömören egy nemzetiségű és iparban gazdagon kifejlett országokkal egyenlőnek vétetett; de egy elvet megemliteni, mely törvényhozó testületünknel is már évek óta többé-kevésbé világosan és tulnyomó részben öntudatra vergődött, el nem mulaszthatok, és ez: hogy az állam semminemű nyereséyes iparvállalat folytatására nem alkalmas.

Ha ezen elvet jelenleg is tekintélyes államkincstári bányaiparunkra közvetlenül alkalmazni akarnók, a dolog természetéből nem következhetne egyéb, mint valamenyi állami bánya eladása. — Egy pár évvel ezelőtt még nehéz lett volna,

de jelenleg szükségtelennek tartom bizonyítgatni azt, hogy válságos pénzügyi viszonyainknál fogva a tömeges eladás keresztül vitele rendkívüli engedmények, azaz kár nélkül lehetetlen. — Az apránkénti eladás kivitele ismét azon akadályba ütközik, hogy vevők csak a jövedelmes bányák részére akadnának, melyeknek elvesztése folytán a meglevő és igazságos eljárás mellett azonnal meg nem apasztható bánya-tisztviselői keretek költségei még nagyobb terühhel nyomnák azon kevésbé jövedelmes bányákat, melyeknek fel nem hagyása éppen államgazdasági szempontból legindokoltabb volna, és így állami költségvetésünkben azon tétel, mely eddig talán megütközésre szolgáltatott alkalmat, a legtűrhetlenebbé fogna válni.

Az általános gazdálkodási szempontokkal szemben azonban kormányunknak s törvényhozótestületünknek mégis tenni kell valamit, s én, mint bányász-szakember, mielőtt szándékolt javallataim előadásához kezdenék, fölhiva érzem magamat megkísérteni előbb azon sok téves vélemény helyreigazítását, melyek 1867 óta főképen bányászatunk fölül lábra kaptak.

* * *

Ha Jókai szépen ecsetelő, élénk tollával birnék; hazai bányászatunk dióhéjba szoritott rövid történetét, a leghivebb tárgyilagosság mellett is, vonzó alakba öntve tudnam előadni. — De miután őt távolról sem közelíthetem meg; be kell érnem egyes vázlatok száraz felsorolásával.

Midőn az ókori népvándorlások megszűntével Europa nyugalomra adhatá magát, a kereskedelem fejlődésnek indulhatott; a megfogyatkozott arany és ezüst utáni nagyobb kereslet lökést adott a fémbányászat emelkedésének. — Nyugat Európa örvendhetett e kedvező helyzetnek legelőbb, s ez-

ért látjuk, hogy a bányászat, mely éppugy, mint termeléstárgya, a nemes ércz, legrégebb időktől kezdve cosmopolitikus elleggel birt, mint a cultura, nyugotról terjedt kelet felé.

Kemény munkához szokott, szorgalmas emberek jövének nyugotról, s hol a hegyekben kincsre találtak, gyorsan felvirágzó bányavárosokat alapítottak.

Ezen bányavárosok igen sok esetben oly zord helyekre, szűk völgyek, magas hegyek közé települtek, hol azelőtt legfőlebb csak egy pár juhnyáj vagy néhány favágó kereshette élelmét; tehát igen nagy mértékben, 100-szor — ezerszer magosabbra, emelték az illető helyek produkáló képességét.

Azonkívül nagy kiterjedésben vagyonosodási központjaivá váltak egész vidékeknek, mely körülmény kiváltképen áldásosnak tűnt ki, midőn dúló háborúk után a szenvedett károkat helyreépíteni, ujra építeni, tenni és alkotni kellett.

A középkori államok a bányászat e nagy jelentőségét teljes mértékben méltányolni tudták; a bányavárosokat adományozásokban, kiváltságokban részesítették, s külellenség elől megóvandók legtöbbjét védő várfalakkal vették körül.

Igy volt ez nálunk is, — Magyarországon. — A bányamivelés kezdettől fogva magánosok iparát képezte; az állam, illetőleg a korona, beérte azon jövedelemmel, melyet a bányamivelők tizedek s egyéb járulékok fejében szolgáltatnak, és csak itt ott szorványosan találunk birtokában bányajavakat.

A robbor feltalálása azonban, annak alkalmazása sziklarepesztésre s a gyakorlati tudományok megindult fejlődése még hatalmasabb lökést adott a bányászat emelkedésének. — Azóta következetesen látjuk: miként igyekszik az állam bányajavakat szerezni, s a hol azoknak szerzésére jogczimeket nem talált, a magán bányaiipar támogatásának czéje alatt magához vonta az érczeknek kohókban feldolgozását, mert e

módon nemcsak látszólagos segítséget nyújtott a magán bányaiparnak, hanem a kohók birtokbavételével, vagy felállításával a termelési tized lehető legolcsóbb beszedhetőségének és ellenőrzésének biztosítása mellett új jövedelmi forrásokat nyithatott magának.

A látszólagos segítséget szándékosan irtam ritkított betűkkel, mert hogy a kohók állami kezelése nem előnyére, hanem a hazai bányaipar hátrányára volt, kitetszik abból, hogy a kincstári bányászat hanyatlásával a magán bányaipar is hanyatlik. — Az érczek kohászati feldolgozása a kincstár kezében valóságos monopoliummá kezdett válni; versenytársa csak a Szepességen az ugynevezett „bányapolgárságban“ néhai Gróf Andrássy György különös pártfogolása alatt merészkedett támadni, s ezen jelenleg az egész országban még virágzó lábön álló bányavidék kivételével, másutt mindenütt akarva, nem akarva előlte az üdvös társulási szellemet, megakadályozta a magán bányaipar öntudatos és önálló fejlődését.

A bányászatnak a robor feltalálása óta hazánkban nagy jelentőségére nézve itt még csak egy pár példát vagyok bátor felhozni.

Tököli Imre, fölkelő vezér szerencsés időpontban foglalván el Selmezbányát, onnan annyi kincset halmozott össze, hogy abból szahadságháborujának, a pénzsomjas szövetséges török kielégítése mellett, költségeit fedezni bírta. — Később Mária Terézia királynőnk hétéves háborujának minden költségét ugyancsak a selmezbányai kir. bányák jövedelméből teljesen fedezte. — A bányamivelésből felgazdagodott kis Szepesvármegye, daczára kis területének, Pestmegye után maig is Magyarország leggazdagabb megyéje.

A bányászat feltűnő jövedelmezősége mellett azon egyszerű okból, hogy folytatására több szakismeret kel-

letett, bárhova hatolt, mindenütt egyszersmind a cultura hordozója volt.

Itt ismét ritkított betűkkel emeltem ki a „több szakismeretet“, mivel régebben a bányabivatalok, egyszersmind politikai hatáskörrel bírtak, s azért egyetlen egy pálya sem követelt akkor oly sok előkészítő tanulmányt, mint a bányászati. — Németországon több állam a bányászattal foglalkozóknak nemesi, sőt lovagi rangot adományozott; míg nálunk kedvezményképen valamennyi bányász katonamentessé volt téve. — Sőt, curiosumképen emlitem meg, Mária Terézia királynőnk a selmeczi bányaakadémia alapításakor közvetve bányászatunk emelésére oly fényes ösztöndíjakat alapított, hogy az egyes tanulók abból saját ellátásuk mellett akkoriban még lóvat és inast is tarthatának.

A 19-ik század első felében nem vonta senki kétségbe hazánkban a bányászat nagy jelentőségét; az állam jövedelmi forrásainak szaporítása czéljából bányajavait még mindig terjesztette s érczolvasztóinak jövedelmét sokszor a magánbányáipar rovására is emelte.

A 48-ki magyar kormány a legmelegebb buzgalommal karolta fel bányászatunk ügyét, s rövid viharos tartama alatt igen sok jóra való intézkedést tett. — Hanem ezután huzzunk erős határ vonalat, mert a szabadságharcz legyőzése utáni volt központi kormánnyal hazai bányászatunk aranykora után hirtelen bekövetkezett a vaskor, mely fájdalom, ma is tart.

A bányahivataloktól elvonatott a politikai hatáskör, a nélkül, hogy helyébe a bányászat különös viszonyainak megfelelő intézkedések léptettettek volna életbe. — A bányásznéptől megvonatott a katonaaállítási mentesség, s e miatt az éppen ezen létezett kedvezmény folytán tulnépesedett bányahelyeken a munkabórek erősen felszöktek, az ingatlanok értéke jelentékenyen alább szállott. — De nemcsak ezen kiváltság, ha-

nem a már előbb némely helyeken a magán bányaipar emelésére tett adományok, mint kohók és erdőbirtokok, melyeknek éppen csak kezelése volt az atyáskodó kincstárnál, nem létezők, sőt kizárólag állami jövedelemforrásokul tekintettek.

Rohamosan alkalmaztatott ezeken kívül még sok oly hangzatos szabad intézmény, mely a bányabirtokosokat közvetve sujtotta és sujtja ma is az által, hogy az elvett olcsó jogvédelem helyébe megfelelő közigazgatási rendszabályok nem állítottak.

Husz-huszonöt év óta a vegytani és technikai tudományok óriási előhaladása folytán, különösen az érczek feldolgozásában másutt majdnem mindenütt oly átalakítások, beruházások mentek végbe, melyek a kézi munkabérek és tüzelékek árának felszökése ellen a legszegényebb bányászat fenntartását is hosszú időre biztosították.

Nálunk e részben majdnem csak az elméleti kezdeményezésnél maradtak.

A bányász ugyanis, míg egy pár mázsányi dúsabb érczet termelhet, rendszeren 10—100, sőt még 100-nál is több mázsa oly sziklatömeget kell hogy lefejtson, mely tartalmaz ugyan egy kevés aranyat és ezüstöt, de mázsánként nem annyit, hogy a jelenlegi hátramaradt érczolvaszdák által követelt munkabéreket és anyagfelhasználást fizetni bírják; míg ha az előttünk már megtört úton tökéletesítve ércfeldolgozásainkat, kohó-telepeinket czélszerűen átalakítva azon szegényebb arany-ezüsttartalmu sok sziklatömeget, mely jelenleg a hegyek gyomrába visszatemetetik, vagy felaprozva a vizek, patakok mosásai által a Tiszába, Dunába és így tőlünk messze, a fekete tengerbe sodortatik, értékesíthetnők, évenkénti, már 4 millio forinton alábbszállott, arany-ezüsttermelésünket, 2—3, sőt 4 millioval felebb emelhetnők. Érczolvasztási üzemeink tökéletesbitése által értékesíthetnők továbbá

azon számtalan ezer meg ezer mázsa ként, mely jelenleg, a környékbeli hasznos mező- és erdőgazdasági növénytenyészet nagy kárára, elégetve a levegőbe hajtatik, és egyéb kohászati mellékterményeinket, melyek több százezer forintnyi évi jövedelmet biztosíthatnának államéletünk közös javára.

Mindezen mulasztást a lefolyt 7 év alatt már mi is helyreépíthettük volna; de kormányunk nem tette meg, s eredménye az lett, hogy az 1867-ik év óta arany-ezüsttermelésünk, a mint az az itt következő kimutatásból kiviláglik, következetesen csökkent, annak világos bizonyítéka gyanánt, hogy hazai bányászatunk, gyorsan hanyatlík.

Kimutatása Magyarország összes arany- és ezüsttermelésének az 1867, 1868, 1869, 1870 és 1871-ki évekről.

	1867	1868	1869	1870	1871
Arany . .	2.467,880 ft	2.241,959 ft	2.102,450 ft	2.001,159 ft	1.879,406 ft
Ezüst . .	2.440,186 ft	2.430,913 ft	2.340,648 ft	1.841,021 ft	1.811,469 ft
együtt .	4.808,066 ft	4.672,872 ft	4.443,098 ft	3.842,180 ft	3.690,875 ft

A mit fennebb is megemlítettem, mióta az állam kezéhez szerezte a termelt érczeknek kohókban feldolgozását s azt tekintélyes, több millio forintnyi, forgó-tőkével és beruházással bíró vállalatai által magának mintegy monopolisálta, oly nagy mértékben függővé lett az egész hazai bányáipar fejlődése és hanyatlása az állami, ugynevezett kincstári bányászat emelkedésétől és hanyatlásától, hogy egész hazai bányászatunk állapotjának hű képét nyújtja a kincstári bányászat, s azért kiválólag ennek tárgyalását tartandom szem előtt.

A volt központi kormány, különösen utolsó éveiben, hogy bevételeit felcsigázza, a kezelő tisztek tiltakozásai dacára bányáiban rablógazdaságot folytattatott, azaz igyekezett a hozzáférhető érczes közöket minél nagyobb mérvben lefejteni a nélkül, hogy a bányák jövőre való fennállhatásának

biztosítására szükséges költségeket megadta volna. — Mint oly kizsákmányolt bányák jutottak tehát ezek 1867-ben a magyar kormány kezébe, melyek jövedelmezőségük gyökeres biztosítására igen jelentékeny beruházást igényeltek.

Mit tett ezen biztosításra 7 év alatt a magyar kormány?

Kérdjük meg a kezelő tiszteket, s ezek azt mondják: hogy a mit a volt központi kormány hazai bányászatunk alá-
ásására megkezdett, e munkát a magyar ministerium intolen-
ranciája által befejezte; hazai bányászatunk nemcsak pang,
hanem végpusztulása előtt áll.

Kérdjük meg a kincstári bányák kormányzásával meg-
bizott kir. pénzügyministeriumunk nem bányász szakosztályait,
s azok azt mondják: az intolerantia vádja nem a kormányt,
hanem éppen a kezelő tiszteket, bányaaigazgatóságokat illeti,
mivel nem iparkodtak haladni a korszellemmel.

Két egymásnak homlokegyenest ellentmondó ítélet áll
előttünk, s ezeknek szigorú tárgyilagos bírálatát igen fontos-
nak tartom; mivel, remélem, csekély meggyőző érveléseim
daczára, talán sikerülni fog egynémely, irányadó körben hazai
bányászatunkra lidércnyomásként nehezülő, téves véleményt
kiigazítani.

Az 1867-ki magyar pénzügyministerium központi bá-
nyászati szakosztályának megalakításánál nem járt el oly gya-
korlatias módon, mint az 1848-ki; mert a míg ez közvetle-
nül a tényleges szolgálatban volt kitünőbb kezelő-tisztekből
választotta össze embereit, az 1867-ki oly kitünőségekből ál-
litotta egybe szakosztályát, kik hazai bányászatunk akkori
tényleges állapotának ismeretét, még csak azután kellett hogy
tanulmánytárgyukká tegyék.

A ki csak távolról ismeri a bányászati tudományok el-
vontságát és valamenyi bányának egymásótól végtelenül el-
ütő gazdasági és technikai viszonyait, az könnyen beismeri

azt, hogy az 1867-ki pénzügyministerium ezen egyetlen bal-fogása legalább két-három évvel vissza vetette hazai bányászatusunk erélyes felsegélését.

Ezen új pénzügyministeriumi bányászakosztály leghazafiasabb buzgalma és szorgalma előtt 2—3 évi időveszteség kipótlása physikai lehetetlenség volt, s azért vádolni nem lehet; de nem lehet vádolni a kezelő tiszteket és bányaaigazgatóságokat sem, mivel azok az engedelmesség korlátain belől telyes erejükből és éppen nem kevesebb hazafisággal igyekeztek a gyógyítandó sebeket feltüntetni s a gyógysegély megérkeztéig pangásra kárhóztatott bányaműveket a fenyegető pusztulástól óvni, menteni.

De menjünk tovább s keressük fel az okokat: melyek akadályozták tehát hazai bányászatusunk felsegélését az elvesztett 2—3 év után következett 4—5 év alatt?

Elhibázott vasútengedélyezési és vám-politikánk, pénzügyi helyzetünk felől táplált, de a bekövetkezett rossz termésű évek miatt csalódott reményeinknek csüggesztő nyomása alatt kormányunknál és törvényhozó-testületünknel együttesen gyökeret kezdett verni nemcsak a megtakarítási, hanem a létező államvagyonnak jövedelmesebb gyümölcsöztetésére törekvő szellem. — Ez utóbbira nézve az államjóságok eladásának elvében találtatott fel a mentő horgony, mivel ha azok magánosok kezére jutandnak, kétségtelenül az állam részére is közvetve gyümölcsözőbbekké fognának válni.

Az eladás alá szánt államjavak, a még eddig talán eléggé helyesen meg nem oldott államvasutak kérdésétől és a sómonopolium fentarthatása céljából el nem adható sóbányáktól eltekintve, csak mezőgazdasági, erdő- és bányajavakra oszthatók, s minthogy ez utolsónak minősége és kezelése előbbienekétől nagyon különböző, csekélységem nézete szerint, igen helyesen cselekedett pénzügyministeriumunk, midőn

azokat egymástól elkülönítette; nem cselekedett azonban helyesen, midőn a jövedelmezőségök javítására, fentartására szükséges és nélkülözhetlen beruházások dolgában ezen gyermekeit megkülönböztetve a bányászatot a lehető legmostohább bánásmódban részeltette.

E mostoha bánásmód volt hazai bányászatunk hanyatlásának főoka; mert ha létezik iparág, mely a fentartási, javítási munkálatokon kívül még folytatólagos beruházásokat kíván arra nézve, hogy a vállalati tőke értékéből ne veszítsen, úgy egyedül talán csak a bányászati az.

Tekintsük meg e mostoha bánásmód indokait közelebbről; mivel méltányosan föl nem tehetjük, hogy pénzügyministeriumunk, melyben oly sok kitűnő hazafi igyekszik ministere nehéz feladatának megoldásán könnyíteni, indokolatlanul mellőzte volna a bányászat fölsegélését, és valóban nem is kell messze mennünk, hogy ezt fölfedezzük.

Pénzügyminiszteriumunk előtt mindig financialis szempontok szoktak döntő jelleggel birni, s ott, noha igen tévesen, de, úgy látszik, nagyon megszokták azon 12—13 milliónyi kiadást, mely az államköltségvetés „bányászat és pénzverés“ tétele alatt előfordul, olyannak tekinteni, mely után a szokásos 5—6% kamatnak egyik úgy mint másik évről kimaradnia nem volna szabad.

Nézetem szerint ezen felfogás a bányászatra nézve végtelenül igazságtalan, mivel az egyes bányaművek azon kiadást csak havi részletekben veszik igénybe, s a megfelelő bevételt is havi részletekben már beszolgáltatják, úgy hogy, ha azon 12—13 milliónyi összeget forgó tőkének tekintjük is, jogosan csak $\frac{1}{2}$ % -nyi kamatot követelhetnénk utánna. — Ez évenként 60—70 ezer frt-nál többet nem teszen ki, s ha volt év, mely ezen jövedelem-maradvány helyett egy pár száz ezer forintnyi hiányt mutatott fel, voltak évek, melyek egy

millio forintnál is több tiszta jövedelmet mutattak, s az ilyen évek eredményei hőségesen fedezték a soványmarku éveket.

Nagy különbség rejlik tehát abban, ha a 12—13 milliónyi kiadási tétel után akkor, midőn mi ezt forgó tőkének tekintjük 60—70 ezer, avagy 700—800 ezer forint jövedelmet várunk a bányajavaktól. — Pedig igazságosan véve forgó tőkének sem tekinthetjük azon 12—13 milliót, mert töröljük el ma ezen kiadási tételt, akkor el fog maradni egyszersmind azon 13—14 millio frtnyi bevétel is, mely az államköltségvetésnek ugyancsak „bányászat és pénzverés“ czime alatt szerepel. — Igaz ugyan, hogy ha 20—30 millio frtért sikerülne egyszersmind eladni a fém-bányajavakat; a rendes bevételek évenként 1—1½ millio frt-tal növekednének; de hogy ez kivihetetlen, tudja valamennyi pénzügyi képességünk, s azért szükségtelennek tartom bizonyítgatni itt azt, hogy tömeges eladással a remélt 20—30 helyett alig kapuánk 2—3 millio forintot, s minthogy ennek évi kamatja csak 100—150 ezer forintot teszen, jövedelem tekintetéből még rosszabbul állana államgazdaságunk, mint áll jelenleg.

A bányajavak fentartása tehát öröklött olyan kötelessége államunknak, mely nem 12—13, hanem tulajdonképen csak 1 millio frt-nyi forgó tőkét veszi igénybe.

Ha így ítélte volna meg törvényhozó testületünk és kormányunk a bányajavak költségeinek természetét, akkor azon hazafias buzgalom és jóakarattal mellet, mellyel eddig is minden közigazdasági ügyet kiváltképen felkarolt, kétségkívül nem vonta volna meg a hanyatlásnak indult kincstári bányászat alig egy pár millio forintnyi új beruházást szükségelő felsegélését sem.

Létezett azonban még egy zavaró körülmény, mely a mostoha bánásmódot előidézni segített és, ugy hiszem, nem

tévedek, ha azt egyfelől a kapzsi módon megindított, de szakember előtt még egyáltalában nem reményvesztett zsillvölgyi és diósgyőri bányavállalat kilátásba helyezett jövedelmének kimaradásában, másfelől abban keresem, hogy a beruházások szükséges voltát bányászaink a nemzetgazdasági tudományok előrehaladt voltával szemben már elavult nézeteikkel nem voltak képesek eléggé érvényre juttatni.

Bányászaink, különösen öregebb bányászaink, beleélték magukat a mercantilsták azon elvébe, hogy a pénz a hatalom, s hogy ennél fogva a bányász kiásott aranyában és ezüstjében — mely pedig nem egyéb a ráfordított munka képviselőjénél — közvetlenül a nemzeti vagyon tőkét szaporítja. E meggyőződés sokféleképen átszötte magát, mint irányelv, minden kombinatioikba, s habár együtt haladva a tudományal örömet feladják az elavult elvet, hosszú idő kellend arra, míg az új elvekhez alkalmazkodni megtanulnak.

Jelenlegi pénzügyminiszterünk még nem oly rég bírja országos pénzügyünk vezetését, hogysem azon óriási fontos feladatok mellett, melyeknek megoldása reá várakozott, az aránylag csekélyebb fontosságúnak látszó bányáügyek tanulmányozására időt vehetett volna magának, s ezért azon körülményből, hogy az első általa előterjesztett államköltségvetésbe a bányászat felsegélésére szükséges nagyobb beruházások nem vétettek fel, nincsen okunk elcsüggesztő következtetést vonni. — Sőt, ellenkezőleg; tekintsük meg az 1875-ik évi költségvetés indokolásában mondott következő szavait.

„A mi a beruházásokat illeti, a megkezdett beruházások nem hagyhatók félbe, mert különben elvesztenénk azon tőkét, melyeket ezen beruházásokba eddig fektettünk, s általában nagy kérdés az is, hogy vajjon minden beruházás általános megszüntetésével lehet-e, szabad-e mintegy megakasztani az államélet fejlődését?” — tovább ismét:

„Gondos vállalkozó, ki bizonyos vállalat által vagyonát megkettőztetni akarja, befekteti abba vagyonának egy részét, hogy azt annak idejében nyereménye gyümölcseivel öregbitve vehesse vissza; ha ezt nem teszi, vagy nem vállalkozhatik, vagy vállalata nem sikerül. — Ezt kell tennünk nekünk is; nekünk mindenekelőtt állami életünk föntartását kell minden áron biztosítanunk, pénzügyi zavaraink tökéletes megszüntetése mellett. — E nagy cél elérésére föl kell áldoznunk, ha kell, ha máskép nem lehet, vagyonunk, tőkénk egy részét is, hogy az egészet megmentsük. — Ezt tették századokon keresztül ismételve, nehéz viszonyok között, őseink; nem kétlem, hogy megteendik unokáik is.“

Lehetetlen élénk reményeket nem támasztani keblünkben a felől, hogy pénzügyministerünk lelkes szavait nem fogja holt betűknek tekinteni, hanem meghallgatva hazai bányászatunk égető szükségait, valósítani fogja annak mielőbbi felsegélését, s mindazt, mit felemelésére, felvirágzására meleg hazafiassággal párosult bölcs belátása célravezetőnek találand. —

Mielőbb ismét tovább mennék, nem mulaszthatom el megemlíteni, hogy pénzügyministerünk a törvényhozó testület erős támogatása nélkül mit sem tehet. — E célra szükségesnek találok hazai bányászatunknak jelen országos pénzügyi viszonyainkkal szemben való nagy jelentőségét még oly oldalról világítani meg, mely eddigelő szellőztetve talán nem volt.

Országos pénzügyi viszonyaink jelen nyomasztó helyzetét, a mint fennebb is érintettem, eltekintve a közös államadóssági hányadtól és közösügyi költségrészletünktől, elhibázott vasút-engedélyezési és vám-politikánknak, a három egymásután következett rosz termésű évnél és a nagyszerű francia hadisarcz miatt bekövetkezett tőzsdecsapásnak tulajdo-

níthatjuk, mint melyek iparszegény országunkat, vállait nagy mértékben tulterhelő államadós-ságokba döntötték.

Számtalan példa áll előttünk, hogy államok aránylag még jóval nagyobb adósságokból is szerencsésen kivergődtek, vagy hogy azoknak daczára a nemzet vagyoni fejlődése, emelkedése csorbát nem szenvedett. — Azért, így gondolkozunk, nekünk sincsen okunk elcsüggedni sorsunk felett; de egy-szersmind ne tápláljunk tulzott reményeket, midőn orszá-gunkat más szerencsésebb helyzetű vagy iparban fejlettebb, gazdag országokkal összehasonlítjuk.

Az államadós-ságokat általában mindenütt csak mint az államköltségvetést, államvagyont terhelő adósságokat ismerik, pedig nagy különbség van a különböző államok adósságainak természete között. — Egyik állam tulnyomó részben saját nemzetének, másik állam tulnyomó részben a külföldnek adós. — Az előbbi adósságának kamatait saját nemzetének fizeti, a forgalmat létesíthető pénz saját országában marad, az által az ipar, gazdaság és kereskedelem nála folytonosan emelked-hetik, s ezen emelkedésben legrealisabb biztosítékát bírja adósságainak törleszthetésére nézve. A másik a kamatokat külföldre kell hogy fizesse, s ezért nagyon óvatosan meg kell bírálnia azon mértéket, határt, mennyire terjeszkedhetik az ily adósságcsinálásban, mivel ha kiviteli kereskedelmének a behozatali kereskedelemmel szemben elérhető értéktöbbletével és belföldi bányaipara által nem képes a csakis ércpénzben fizethető kamatokat fizetni, már magát a nemzet vagyonát támadta meg. — Az ércpénz lassanként mind külföldre vándorol, s ha értékpapirokban folyóvá teszi az ingatlanokat, legyen bár az az összes egyesek, a nemzet törzsvagyona, mely sohasem oly iszonyu nagy szám, hogy megközelítőleg kife-jezni ne lehetne, ezen értékpapírok is külföldre vándorolnak,

s a nemzet apránként azon veszi észre magát, hogy már nincsen ingatlan birtoka, hogy tulajdonképen csak bérlője a külföldnek. — Az állam azután, ha megengedik a politikai helyzetek, mint olyan fennállhat tovább is, de a nemzet, — annak már nincsen többé hazája.

Azon mérték megítélésében: meddig növelhetjük államadósságainkat, s általában véve meddig vihetjük a külföldi tőkéknek igénybevételét? kétféle szempontot kell megkülönböztetnünk, a nemzeti és a cosmopolitikus szempontot.

Nemzeti szempontból tekintve az államadósságok csinálásának és a külföldi tőkék hazai vállalatokba való fektetésének ott van józan határa, hol az ércpénzben külföldre vándorló kamatok és jövedelemosztalékok évi összegét a hazai kereskedelem kiviteli értéktöbblete és a hazai bányászat nem fém-termelése együttesen fedezni bírja.

Cosmopolitikus szempontból itélve az állam az adósságszinálásban jóval messzebb mehet, mert egy cosmopolitikus államra nézve mindegy: valjon az adóját nem fizethető Péter ingatlanát Pál-e, vagy Paulus vásárolja meg? nála csak az leend a különbség, hogy ezután nem Péter, sem Pál, hanem Paulus fogja az adót neki fizetni.

Az államadósságok mértékének ezen megkülönböztetését véghetetlenül elhanyagolta eddig törvényhozó testületünk és kormányunk, s fájdalom, ha ezután is elhanyagolni fogja, az utókor majd így fog felkiáltani: a magyaroknak volt angol és német elég, de nem volt magyar nemzetgazdászuk!

Arra nézve, hogy meddig haladt államunk az adósságszinálásban, számadatokat fogok alább felsorolni, s most csak ismétlésképen említem meg, hogy a fentebbiek után úgy hiszem, nem kell tovább bizonyítgatnom: mily nagy

különbség van abban, valjon saját magunknak, vagy idegen országoknak adósa államunk. Nem csupán adóztathatási képességünkre kell gondolni államférfiainknak, midőn állam-adósságokról van szó, hanem számba venni szigorun azon arany- és ezüstkészletet, mely felett mint munkájának ára fölött, az egész ország, a nemzet rendelkezhetik.

Arany- és ezüstkészletünknek noha nem jelentékeny, de, ha kellő támogatását el nem mulasztjuk, állandó természetű forrása a hazai bányászat és jelentékenyebb, de változóbb természetű, azon kiviteli értéktöbblet, mely többi gazdaságunk és más egyéb iparunk termeléséből külföldi kereskedelmünk által hozzánk befoly.

Ez utóbbi végett tekintsük meg az országos statisztikai hivatal összeállítását 1867-től 1871-ig.

Árubehozatal és kivitel értéke, nemes fémek nélkül. Magyarország az austriai társ- és a külföldi kereskedelméből.

	1861.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	összesen.
	millio forintokban						
Behozatal	244	294	387	419	432	541	
Kivitel	277	407	429	438	395	468	
„ több	33	113	42	19			207
„ kevesebb					37	73	110
marad kiviteli értéktöbblet							97
„ „ „ egy évre							16

A hat évi átlagból tehát teszen a kiviteli értéktöbblet egy évre 16 millio forintot; ehez adva a bányászat által eddig évenként termelt mintegy 4 millio forint értékű aranyot és ezüstöt, kapunk összesen 20 millio forint kiviteli értéktöbbletet.

Évenként 20 milio forintnál többet kitevő, aranyban és ezüstben fizetendő terhet, nem lett volna észszerű elvállalnunk; pedig

már a folyó 1874-ik évre is szentesített államköltségvetésünkben a következő ércpénzben fizetendő tételek fordulnak elő:

Az 1867-ik évi XV-ik törvényczikkben elvállalt államadósság kamataira . . . . . 11 millio 776 ezer forint
 évi tőketörlesztésre . . . . . — „ 150 „ „

A. összeg . . 11 „ 926 „ „

Magyar államkölcsönök kamataira és törlesztésére :

az 1867-ik évi XIII-ik törv. czikk alapján felvett vasúti kölcsönnél 4 „ 650 „ „

az 1871-ik évi XLV-ik törv. czikk alapján felvett 30 millionyi kölcsönnél . . . . . 1 „ 899 „ „

az 1872-ik évi XXXII-ik törvényczikk alapján felvett 54 millio forintnyi kölcsönnél . . . . . 2 „ 700 „ „

végre a $76\frac{2}{4}$ millionyi új kölcsön kamataira . . . . . 5 „ — „ „

B. összeg . . 14 „ 249 „ „

ehez A. összeg . . 11 „ 926 „ „

összesen . . 26 „ 175 „ „

melyhez hozzá kell még adnunk a vasútaink és egyéb pénzintézetek, vállalatok jövedelméből külföldre vándorló részlet fejében kerek számmal mintegy . . . . . 21 millio forintot

tehát . . 47 millio forintnyi évi

tartozással állunk szemben, melynek fedezésére, ismételnibátorkodom, csak 20 millio forint felett rendelkezhetünk.

Igaz ugyan, hogy felépített, s évtizedek lefolyása után az állam birtokába visszaszállandó vasútainkban oly tőkét birunk, melynek terhére évenként 10 millio frt adósságot rakhatunk; mégis évenként 17 millio forint arany és ezüst pénzüsszeggel maradunk adósok a külföldnek. — Fájdalom, majdnem még egyszer anyi, mint a megnyit jelenleg évenként mező-erdőgazdaságunkkal, műiparunkkal, kereskedelmünkkel és bányászatunkkal összesen előteremteni képesek vagyunk.

Rendkívüli erőfeszítésre van szükségünk, hogy közzgazdaságunk, iparunk stb. emelése által e valóban megdőbbenőnek látszó hiányt fedezni bírjuk.

Fennebbi adatok az által, hogy egy felette jó és három közepesen jó év mellé egy felette rossz és egy közepesen rossz év eredményeinek átlagát vettem fel alapul, inkább egy kissé optimistikusoknak tünnek elő, de a valószágot kétségkívül igen megközelítik.

Látjuk, hogy államgazdaságunk évenkénti 20 millio forintnyi kiviteli értéktöbbletéhez hazai bányászatunk 4 milliot, tehát 20%-ot szolgáltat, s minthogy hazai bányászatunk csak 45 ezer főnyi, míg összes mező-, erdőgazdaságunk, műiparunk és kereskedelmünk 5 millio 201 ezer főnyi munkást foglalkodtat; még a következő igen feltűnő s hazai bányászatunk nagy fontosságát kézzelfogható módon előtűntető eredményre jutunk.

A mező- erdőgazdasággal, műiparral és kereskedelemmel foglalkozó 5 millio 201 ezer munkásra esik évenként 16 millio forint, tehát fejenként 3 forintnyi, a bányászattal foglalkozó 45 ezer munkásra esik 4 millio, tehát fejenként 86 forintnyi kiviteli értéktöbblet. — Azaz: országos gazdaságunk kiviteli értéktöbbletéhez egy bányamunkás anyit termel, mint 29 más mező- erdőgazdasággal, műiparral, vagy kereskedelemmel foglalkozó.

Pénzügyi terheinkkel szemben való küzdelmünkben tehát, ha pusztulni hagyunk egy igénytelen, alig 30 munkással bíró bányatelepet, annyit tesz, mintha egy közel 900 főnyi munkás kézzel bíró községet engednénk hazánk kebeléből kiragadtatni, ha a hazai bányaipar erélyes felsegélésével képesek volnánk a bányamunkások számát megkétszerezni, tehát 90 ezer főre emelni, annyit tenne, mintha országunkat ideiglenesen egy 1 millio 260 ezernyi egyéb munkással bíró tehát jelenlegi területünknek $\frac{1}{5}$ részét kitevő országrésszel, mely két kis Duna-fejedelemséggel felérne, növelnők.

De menjünk tovább és lássuk: mennyire kellene emelnünk hazai bányászatunkat, és mekkora áldozatba kerülne az, ha fennebb kimutatott 17 millio forintnyi ércpénzkivitelünket meggyózní, fedezni csupán a bányászattal kellene?

Ha a mintegy 10 ezer főnyi kincstári bányamunkás egy millio, akkor a 45 ezernyi bányamunkás, a beruházásokban fekvő és megközelítőleg becsült tőkét is oda számítva, összesen 58 millio 500 ezer forintnyi tőkét forgat, s ha a 17 millionyi érckészlet folytonos előteremtésére hazai bányamunkásaink számát még 4 anyival akarnók szaporítani, azt 234 millio forintnyi pénzösszeggel elérhetnők.

A 234 millio forintnyi pénzösszegért nem kellene külföldre folyamodnunk kölcsönért; mert a bányász minden szükségletét képes a belföldi termelők-től és iparosoktól fedezni, s ha majd az 1867-ik év után a magyar jegybank felállithatására és észszerűbb vámpolitika követésére nézve a főakadályokat leküzdöttük; akkor egy ilyen összegű belföldi kölcsön megkötésének akadályai is leküzdhetők leendenének.

Mintha hallanám: hisz, édes barátom, akkor egy egészen külön bányászati ministeriumra is volna szükség!

A hazai bányászat jelenlegi nagy jelentőségének felmu-

tatásban anyira nem akartam menni, pedig ha valaki ilyent indítványozna, soha üdvösebb dolgot nem ajánlhatna bányászatainkra nézve.

A bányászat ugyanis azon nagy jelentőség daczára, mellyel, a mint előadtam, jelenleg hazánkban bir, sem a kormány közegeiben, sem a törvényhozó testületben nem foglalja el azon helyet, mely megilletné. — Mindaddig, míg a képviselő-választásra nézve még más módozatok, vagy a felsőházi tagságra nézve más jogosultságok megállapíttatni nem fognak; nem is lehet elvárni, hogy azon maroknyi bányamunkásság, mely alig 0,9%-át teszi ki a többi más egyéb munkával foglalkozóknak, az alsóházba 3—4 képviselőnél többet küldhessen; pedig 3—4 képviselő között kvalitásra nézve még mindig ritkán akadhat oly kapacitás, mely a 400-nál több más laikus képviselő előtt érvényre tudná emelni a legégetőbb szükségek elismerését.

A kormánynál ismét a hazai bányászat emelésére hivatott kincstári bányászatot oda látjuk beékelve egy tulnyomó sereg pénzügyész közé, kik sokszor, annak daczára, hogy egészen laikusok, bányászati fontos szakkérdésben döntő szerepet kell hogy viseljenek.

Van a pénzügyministeriumban 7 ministeri tanácsos és 21 osztálytanácsos, összesen 28 között 2, tehát 7% bányászszakférfi; a földmivelés- ipar- és kereskedelmi ministeriumnál 8 ministeri tanácsos és 14 osztálytanácsos, összesen 22 között 2, tehát 9,5% bányászszakember. — Ha már most összeül a ministertanács, minthogy a pénzügyminister csak $\frac{7}{100}$ -részben, a kereskedelmi minister pedig csak $\frac{95}{1000}$ részben képviseli a bányászat érdekeit; a 10 szavazattal bíró ministertanácsban az egész hazai bányászat $\frac{165}{10000}$ részben van képviselve, holott jelenlegi nagy jelentőségének mértéke

szerint ottan, a melynek egyébíránt fele elég volna, $\frac{2}{10}$ részben kellene, hogy képviselve legyen.

Könnyen azt vethetnék fel ez ellen, hogy a többi europai alkotmányos államoknál külön bányászati ministerium nem létezik. De gondoljuk meg, hogy azok iparban szegény országunknál mind szerencsésebbek, hogy a kormányoknak mindig a szükségek szerint kell alakulniok, s hogy végre a külön bányászati ministerium a jelenlegi négy bányagazgatóságból megalakulhatna, a nélkül, hogy az államra eső költségeket szaporítaná; akkor az ellenvetés elveszti életét.

Azután, ha visszatekintünk hazai bányászatunk fejlődésének történetére, ugy találjuk, hogy legszebb virágzási korszakai azon időkre esnek, midőn a bányászat vezetése a többi kormányzási ágaktól minél függetlenebb volt.

A mi nincs így jelenleg, kipotolhatja a jóakarát és hazafias buzgalom, melyet a kormány és államférfiaink kétségkívül kifejtteni fognak, mihelyt hazai bányászatunk jelenlegi nagy jelentősége öntudattá küzdötte fel magát nálok. — De mégis szükséges megjegyezni magunknak azt, hogy a kormány hazai bányászatunk érdekeit oly kedvezőtlenül képviseli, mely egy valóságos minimumnak nevezhető. — Ezen minimum és azon maximum között, hogy hazai bányászatunk külön ministeriummal birjon, létezik még egy középút, mely törvényhozó-testületünk és kormányunk előtt nyitva áll, és ez: a kincstári bányászatnak a pénzügyministerium köréből egészen a földmívelésipar- és kereskedelmi ministerium kebelébe való terelése.

Még az iparban kifejlettebb, gazdag államoknak is vannak bányavidékei, hol a bányászat fentartását közvetlen nyereleményre való kilátás hiányában tisztán csak nemzetgazdasági érdekek parancsolják. — Ezen államoknál a bányászati

tot majdnem kivétel nélkül a földmivelés- ipar- és kereskedelmi ministerium vezetése alatt találjuk, mint a mely inkább hivatva van arra, hogy az államélet minél egészségesebb fejlődésére a tisztán csak nemzetgazdasági érdekeket érvényre emelje, mintsem a pénzügyministerium, melynek egész működését szigoru takarékosági szellem kell hogy átlengje.

E részben a lajthántuli társországok kormánya minket már 3 évvel megelőzött, s azóta a bányászat üdvös fejlődése ott hasonlítlanul nagyobb mérveket öltött.

Iparkodtam a fentebbiekben távol minden pártszinezettől röviden előtüntetni azon nagy jelentőséget, mellyel hazai bányászatunk jelenlegi pénzügyi viszonyainkkal szemben bir; felmutatni azon mostoha helyzetet, melyben sinlik, és megmagyarázni e mostoha helyzetnek okait. — Legyen szabad ezekután összefoglalni azon teendőket, melyeket törvényhozótestületünk és kormányunk különös figyelmébe ajánlani bátorcodok.

1. Elmulaszthatlan addig is, mig kincstári bányajavainkat a magániparnak egészen átbocsáthatnók, engedélyezni azon 1--2 milio forintnyi beruházást, mely hazai bányászatunknak különösen a fémkohászati feldolgozás tökéletesbitésével való megmentése szükségel.

2. Elmulaszthatlan a kincstári bányajavak kezelésének a pénzügyministeriumtól a földmivelés- ipar- és kereskedelmi ministerium körébe való terelése.

3. Elmulaszthatlan a tárgyalás alá kerülendő bányatörvénynek tisztán bányászati

igények és tapasztalatok szerinti megalkotása. —

Ezen három égető szükség kielégítése hazai bányászatunk megmentésének és felvirágzásának biztos alapját fogja megvetni. — Elő fog készíttetni az út arra, hogy hegyeinkben elrejtve levő, még temérdek mennyiségű, kincsünk kiaknázása által bányászatunk egy maga képes legyen államadósági terheink elviselését lehetővé tenni.

Nem tartozom azok közé, kik a kormány hazafias irányzatait legkevésbé is kétségbe vonják; de azok közé sem tartozom, kik az alkotmányos ellenzék hazaszeretetében kételkednének, s úgy hiszem, hogy az excentrikus irányzatuaktól eltekintve, bár menyi különféle párt legyen az országban, nagy veszély idején a haza megmentésére szükségelt tettekben, áldozatkészségben mindnyájan egyesülni tudnak.

Honvédek, a szó legszorosabb értelmében honvédek, kell hogy legyünk nemcsak háborúban, hanem békében is. — A mit legüdvösebben csak békében végezhetünk, a békének drága idejét most erőnk lehető legnagyobb megfeszítésével kell felhasználnunk arra, hogy hazánk anyagi gyarapodásán, közvagyonosodásán és állami életének minél függetlenebb fejlődésén munkáljunk, fájdalom, most nem azon édes reményekben ringató jelszóért, hogy „a haza nagy és boldog legyen,“ hanem hogy a „haza, szeretett magyar hazánk, megmentve legyen!

Tisztelettel felkérem a hazai lapok t. cz. szerkesztőit e röpiratocskára minél tüzetesebb ismertetésére.

szerző.